

dėjusio veikti Skuodo muziejaus kūrėjų, Simono Daukanto sesers Anastazijos Daukantaitės (Kaunackienės) ir jos vyro giminės istorijos tyrinėtoją bei paveldo puoselėtoją.

2011 m. J. Vyšniauskui įteikta kas du metai Skuodo rajono savivaldybės už reikšmingus šį kraštą Lietuvoje ir užsienyje garsinančius darbus ir poelgius skiriama premija, o 2013 m. jam suteiktas Skuodo rajono garbės piliečio vardas. Toks įvertinimas kalba pats už save. Dar labiau – jo parašytos knygos. Pradėjo nuo nedidelių: 1991 m. išspausdintas 16 puslapių apimties „Mano gimtasis Klauseikių kaimas“, 1995 m. – dvigubai didesnis informacinis leidinys „Skuodas: kuršių ir žemaičių žemė: informacinis leidinys“, 1999 ir 2005 m. – beveik tokios pat apimties du leidiniai „Skuodo žemė“, 2003 m. – dvigubai didesnis „Skuodo žemės žmonės“, 2006 m. – 49 puslapių knygutė „Skuodo žemės šviesuoliai“, na o 2009 m. skaitytojai sulaukė ir itin solidžios jo 223 puslapių apimties knygos „Dvaras prie Aleksandrijos: Kaunackiai – garbinga Simono Daukanto giminės šaka“. 2011 m. Juozas kartu su seserimi Marija Vyšniauskaite (Jankauskiene) ilgametį bendravimą ir bendradarbiavimą su garsiu šio krašto gydytoju, Mosėdyje (Skuodo raj.) veikiančio akmenų muziejaus įkūrėju Vaclovu Intu (1925–2007) apvainikavo knyga „Gydytojas Vaclovas Intas“. 2013 m. išleista net 382 puslapių apimties J. Vyšniausko knyga „Fotografija Klauseikių kaime“, 2017 m. dienos šviesą išvydo jo „Skuodo grafystė“, o 2018 m. – jo ir Vsevolodo Cvetkovo knyga „Vargo pelės ainiai“, pasak Juozo, tai knygos „Dvaras prie Aleksandrijos: [...]“ antroji dalis, kurioje po ilgų ir kruopščių tyrinėjimų patikslinta nemažai pirmojoje paskelbtų datų ir faktų. Aktualu tai, kad šioje knygoje gerokai praskleista žymiojo mūsų istoriko, tautos sąmonės žadintojo S. Daukanto gyvenimo ir giminės istorija, paneigiami kai kurie ankstesnių autorių, net ir istoriko Vytauto Merkio (1929–2012) knygoje „Simonas Daukantas“ (Vilnius, 1972, papild. leidimas 1991) paskelbti kai kurie teiginiai.

Juozas yra ir mūsų žurnalo bendradarbis. Šį kartą skaitytojams siūlome jo publikaciją „Triūsė it vargo pelė“ (žr. p. 12–15).

Triūsė it vargo pelė

Juozas Vyšniauskas

Marijona Kalvaitė – Jokūbas Daukantas
(~1703–1803)

Kotryna Odinaite – Jurgis Daukantas

Kotrynos ir Jurgio vaikai:

Simonas Daukantas (1793–1864)

Anastazija Daukantaitė (1795–1799)

Ona Daukantaitė (1797–)

Anastazija Daukantaitė (1799–1880)

Kotryna Daukantaitė (1802–)

Konstancija Daukantaitė (1804–1804)

Aleksandras Daukantas (1805–1841)

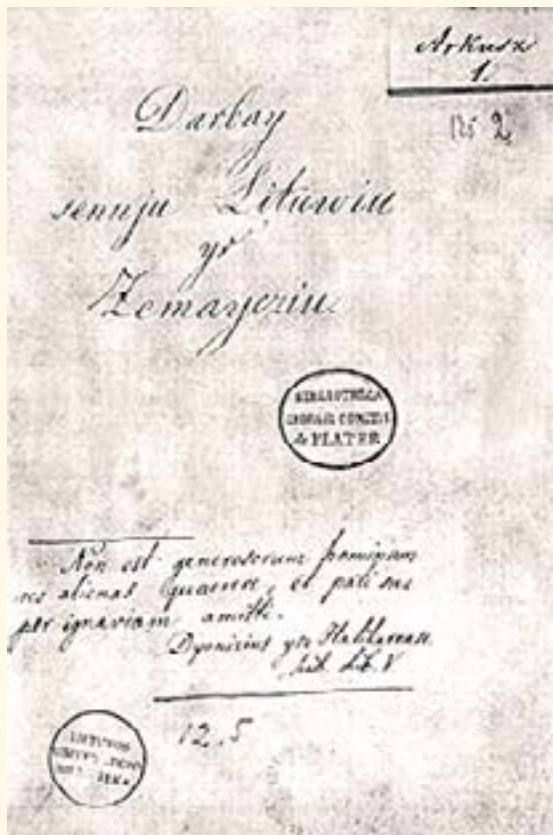
I

1797, lapkričio 6, Lenkimų klebonas Juozas Rimkevičius Onos vardu pakrikštijo teisėtų sutuoktinių – tėvo Jurgio Daukanto, motinos Kotrynos Odinaitės – dukterį. Krikšto tėvai Mateušas Narvilas su Ona Gikariene.

1799 Dievo metais, rugpjūčio 8, mirė 4 metų Anastazija, tėvo Jurgio Daukanto iš Kalvių kaimo duktė. Jos kūnas palaidotas parapijos kapinėse.

1799 Dievo metais, lapkričio 30, aš, Lenkimų altarista Simonas Lopacinskis, Anastazijos vardu pakrikštijau kūdikį, šiandien gimusį teisėtiems sutuoktiniams – tėvui Jurgiui Daukantui, motinai Kotrynai Odinaitei – iš vietos Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo. Krikšto tėvais buvo pats krikštytojas ir Magdalena Numgaudienė iš tos pačios parapijos Jazdučių kaimo.

Taip sužinome – buvo dvi Anastazijos Daukantaitės. Vyresnioji mirė tais pačiais metais, kuriais gimė antroji Daukantų duktė. Ji pirmosios atminimui pavadinta tuo pačiu vardu ir užaugusi ištekėjo už Kazimiero Kaunackio į Kivylių kaimą. Todėl visur turėsime patikslinti jos gimimo metus, nes manyta ir rašyta, kad Kaunackienė gimė 1795-aisiais. Tokiu būdu paaikšėjo ir penktosios Kotrynos Odinaitės-Daukantienės dukters vardas. Juk epitafijoje ant motinos antkapinio paminklo Simonas užrašė, kad ji pagimdė penkias dukras ir du sūnus. 1802 Dievo metais, balandžio 30, aš, Jurgis Marcinkevičius, Lenkimų vikaras,

Iš kairės: Simono Daukanto veikalo „Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių“ vieno puslapio rankraštis; S. Daukanto paminklas Papilėje (Akmenės raj.). 1928–1930. Skulptorius Vincas Grybas (1890–1941). D. Mukienės nuotrauka

Kotrynos vardu pakrikštijau kūdikį, gimusį šiandien teisėtiems sutuoktiniams – tėvui Jurgiui Daukantui, motinai Kotrynai Odinaitei iš Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo. Krikšto tėvais buvo Dovydas Gikaras ir Rozalija Narvydienė iš Kalvių kaimo.

1803 metais, vasario 6 dieną, mirė Jokūbas Daukantas, šimtmetis našlys, iš šios parapijos Kalvių kaimo. Jo kūnas palaidotas parapijos kapinėse.

1804 Dievo metais, sausio 4, aš, Jurgis Marcinkevičius, Lenkimų vikaras, Kostancijos vardu pakrikštijau kūdikį, šiandien gimusį teisėtiems sutuoktiniams – tėvui Jurgiui Daukantui, motinai Kotrynai Odinaitei iš Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo. Krikšto tėvais buvo Izidorius Daukantas ir Rozalija Litvinienė, visi iš ten pat. Tą patį sausio mėnesį Kostancija mirė.

1805 Dievo metais, gegužės 5, aš, Jurgis Marcinkevičius, Lenkimų vikaras, Aleksandro vardu pakrikštijau kūdikį, gimusį šiandien teisėtiems sutuoktiniams – tėvui bajorui Jurgiui Daukantui, motinai bajorėi Kotrynai Odinaitei iš Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo. Krikšto tėvais buvo bajoras Mateušas Pukinskis ir Marijona Daukantienė iš Kalvių kaimo.

II

Lenkimų parapijos, Kalvių kaimo karališkųjų valstiečių Kotrynos ir Jurgio Daukantų vyriausiasis sūnus Simonas po laidotuvių pradėtas vadinti Vargo Pele. Mažiau informuotam žmogui šie du žodžiai skamba nelabai prakilniai, optimistiškai.

Iš Vytauto Merkio knygos „Simonas Daukan-

(Nukelta į 14 p.)

Prie S. Daukanto kapo Papilėje. 2017 m. Nuotrauka iš J. Vyšniausko archyvo

Simono Daukanto memorialinis muziejus Papilėje ir Papilės piliakalnis, kurio viršuje esančiose kapinėse yra S. Daukanto amžinojo poilsio vieta. Nuotraukos iš RKIC ir J. Vyšniausko archyvų

tas“ sužino, kad Papilės bažnyčios altarijoje istorikas ir rašytojas mirė gruodžio šeštąją. Laidotuvės suorganizuotos gruodžio aštuntąją. Jį laidojo velionio globėjas, geradaris Ignas Vaišvila. Į amžinojo poilsio vietą – kapines, esančias piliakalnyje šalia

miestelio, tautos švietėją lydėjo kelios senos moterėlės.

Užneštą karstą padėjo prie šviežiai iškastos duobės. Kunigas I. Vaišvila pasakė pamokslą. Samdyti duobkasiai supylė naują kapą. Ant jo užritino

1984 m. Lenkimuose vykusios Skuodo rajono tautodailininkų stovyklos-plenero, kurio metu sukurtos medžio skulptūros papuošė Simono Daukanto tėviškę, dalyviai. Centre – Juozo Jankausko ir Vaclovo Pociaus sukurtas skulptūrinis stogastulpis, kuriame pavaizduotas botanikas Jurgis Pabrėža. Nuotrauka iš RKIC archyvo

S. Daukantą pakrikštijusio buvusio Lenkimų altaristo, vėliau Truikinių bažnyčios klebono, S. Daukanto globėjo Simono Lopacinskio atminimo lenta prie Aleksandrijos bažnyčios. Nuotraukos iš J. Vyšniausko archyvo

akmenį su užrašu : *D. D. G. Cze guli Kunas Symona Daukanta Rasztininka Warga Piele's gimuse Metuose 1793 Miruse 1864 M. Sijkie Dienoi.*

Cituoju V. Merkį: „Žmonės kalbėjo, kad šį paminklą nusikaldino pats velionis, beliko tik mirimo datą įrašyti. Štai ir viskas. Ne, dar ne viskas. Šis kapas neliks užmirštas. Suras jį tie, kurie Daukantą pažins iš jo raštų“.

Prabėgus dvidešimčiai metų į Papilės piliakalnį, prie Simono Daukanto kapo, ne tuščiomis rankomis sugrįžo ir jį globojęs bei palaidojęs Ignas Vaišvila. Jis, Ubiškės filialistas, būdamas jau 75 metų senelis, vyko į Rygą. Ten susirado meistrus, užsakė antkapinę plokštę. Netrukus ant istoriko kapo iškiilo naujas paminklas su tokiu užrašu:

Ateivi! Minėk sau, jog čion palaidotas Simanas Daukantas, pirmas iš tarp mokyty vyrų, rašytojas senovės veikalų Lietuvos, Žemaitijos, kaip ir kitų nau-

Simono Daukanto sesers Anastazijos Daukantaitės-Kaunackienės (1799–1880) ainio daktaro Platono Kaunackio (1865–1919) kapas Beržoro kapinėse (Plungės raj.). Nuotrauka iš J. Vyšniausko archyvo

dingų knygelii. Jis per savo gyvenimą, it vargo pelė, be paliaubos triusėjo vienutiniai žemaitiskai rašyti dėlei naudos vientaučių...

Užsitęsio Pirmojo pasaulinio karo nualinti ir išvarginti gyventojai masiškai pradėjo sirgti karštine. Šios užkrečiamosios ligos, lankydamas sergančiuosius, neišvengė Plateliuose gydytojavęs Platonas Kaunackas, Anastazijos Daukantaitės-Kaunackienės vaikaitis. Jis mirė 1919 metų pabaigoje, nepalikęs jokio nekilnojamojo turto. Jį palaidojo Beržoro kapinėse. Be jokių iškilmių, nes buvo sunkūs pokario metai, visi bijojo epidemijos. Kažkuris jo brolių ant jo kapo su pagalbininkais užnešė storą antkapinę plytą, išpjautą iš granito. Jos paviršiuje iškalė ir šiuos žodžius: „*Vargo pelės*“ *ainis*.

Kai kas yra matęs, skaitęs P. Sūdžiaus knygutę „*Vargo pelė*“, išleistą 1934 m. Sedoje. Jos autorius 1937–1939 m. mokytojavo ir Skuodo gimnazijoje.

S. Daukantas pasidarytame mažame antkapyje pirmasis nesidrovėdamas save įvardino Vargo Pele. Šiek tiek pasiaiškinkime šių žodžių reikšmes. Vargti – vargą kęsti, gyventi neturte, nepritekliuje. *Vargo pelė* – žmogus, kuris atsidėjęs ką dirba, nepaisydamas sunkumų. *Darbo, vargo pelė* – darbo, vargo žmogus. *Knygų pelė* – knygos žmogus, knygčius. *Triūsas* – kruopštus darbas.

It vargo pelė, be paliovos, be atvangos triūsė.